

Yayın Geliş Tarihi: 07.05.2021

Yayına Kabul Tarihi: 28.12.2021

Online Yayın Tarihi: 31.12.2021

http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.1055651

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Cilt: 23, Özel Sayı, Yıl: 2021, Sayfa: 207-230

ISSN: 1302-3284

E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

ULUSLARARASI GÖÇÜN SEÇİM BİLDİRGELERİNDEKİ YERİ: 24 HAZİRAN 2018 GENEL SEÇİMİNE İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME¹

Ayşe Gülce UYGUN*

Öz

Bu çalışmanın amacı Türkiye'deki siyasi partilerin 24 Haziran 2018 Genel Seçim bildirgelerinde uluslararası göç konusuna ne ölçüde ve hangi kapsamda yer verdiklerini incelemektir. 2018 seçim sonuçları itibarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsil edilen beş siyasi partinin seçim bildirgeleri, göçün siyasallaşması kavramsal çerçevesinde ele alınmakta ve doküman incelemesi yöntemi ile içerik analizi yapılarak değerlendirilmektedir. Mevcut analize konu olan seçim bildirgelerinde, uluslararası göçün çoğunlukla, konunun Türkiye açısından önemi ile ters orantılı bir yer edindiği gözlemlenmektedir. Göç konusunun sadece Adalet ve Kalkınma Partisi tarafından ayrı bir "göç" başlığı altında ele alındığı görülmektedir. Göç kodlarına en fazla sayıda ve en geniş kapsamda yine bahsi geçen partinin bildirgesinde rastlanmakla birlikte, bu durumda Türkiye'ye yönelen göç akımının başlangıcından itibaren iktidar olmasının doğal bir sonucu olarak, salt geleceğe dönük bir projeksiyon ortaya koymanın ötesinde, geçmiş dönemlerdeki icraatlarına yer vermesi ve göçün siyasallaşmasının temel aktörü olması da etkili olmaktadır. Göç konusuna en az ve en dar kapsamda yer veren parti ise Milliyetçi Hareket Partisi olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Göç, Göçün Siyasallaşması, Siyasi Partiler, Seçim Bildirgeleri, 24 Haziran 2018 Genel Seçimi.

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Uygun, A. G. (2022) Uluslararası göçün seçim bildirgelerindeki yeri: 24 Haziran 2018 genel seçimine ilişkin bir değerlendirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, *Dokuz Eylül Üniversitesi Uluslararası Konferansı, Göç: Önümüzdeki Yirmi Yılın Projeksiyonu ve Ötesi* " Özel Sayısı, 207-230.

¹ Bu makale 22-24 Şubat 2021 tarihlerinde Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından düzenlenen "Göç: Önümüzdeki Yirmi Yılın Projeksiyonu ve Ötesi" konulu Uluslararası Konferansta sunulmuş olan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş versiyonudur.

* Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü. ORCID : 0000-0001-5072-2333, gulceuygun@comu.edu.tr.

**PLACE OF INTERNATIONAL MIGRATION IN ELECTION
MANIFESTOS: AN ANALYSIS REGARDING THE JUNE 24, 2018
GENERAL ELECTION²**

Abstract

The purpose of this study is to analyze to what extent and in what scope political parties evaluate international migration issues in Turkey on their June 24, 2018 General Election manifestos. The politicization of migration serves as the conceptual framework for the study. The manifestos of five political parties- the ones represented in the Grand National Assembly of Turkey as a result of this election- are analyzed by applying document analysis and content analysis methods. The study shows that political parties' manifestos demonstrate little attention to international migration which creates a contradiction regarding the importance of this issue for Turkey. It is seen that the issue of migration is dealt with only by the Justice and Development Party's manifesto under a separate part dedicated to "migration". Migration codes used in the analysis are encountered in the greatest number and broadest scope in the declaration of the mentioned party. As a natural consequence of being the ruling party since the mass refugee movement towards Turkey, beyond solely presenting a future-oriented projection it also includes the historical process and evaluation of the migration issue in Turkey. In the same vein, Justice and Development Party stands out as the most effective actor of politicization of migration in Turkey. The study finds out that the political party that covers the issue of immigration in the least and narrowest scope is the Nationalist Movement Party.

Keywords: *International Migration, Politicization of Migration Political Parties, Election Manifestos, 24 June 2018 General Elections.*

GİRİŞ

Uluslararası göç, “kişilerin geçici veya daimî olarak başka bir ülkeye yerleşmek üzere menşe ülkelerinden veya mutad olarak ikamet ettikleri ülkeden ayrılmaları” ve dolayısıyla uluslararası bir sınırın geçilmesiyle gerçekleşen hareketlilik olarak tanımlanmaktadır (Perruchoud & Redpath-Cross, 2013, s.88). Ulus-devletlerin sınırlarının aşılması sonucu gerçekleşen bir ‘siyasal etkinlik’ olarak ele alındığında, ekonomik, siyasal, toplumsal, kültürel süreçler barındıran ve “temel aktörleri (göç-veren ulus-devlet, göç-alan ulus-devlet ve göçmenler) arasında belirgin bir siyaset ve siyasa alanı barındıran bir olgu” olarak nitelendirilmektedir (İçduygu vd., 2009).

Yakın coğrafyasının istikrarsız ortamı ve özellikle Suriye iç savaşının etkisiyle Türkiye hem transit (geçiş ülkesi) hem de göç alan (hedef) ülke olarak, İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana görülen en yoğun kitlesel göç hareketliliğinden en çok etkilenen ülke konumuna gelmiştir (Erdoğan, 2020c; İçduygu, 2017). 2011 yılından itibaren yoğun bir göç akını ile karşılaşan Türkiye, sayısı 6 milyona yaklaşan farklı statülerdeki göçmenlere ev sahipliği yapmaktadır. 2015 yılı itibarıyla

---

² This article is an expanded version of the paper presented at the Dokuz Eylül University International Conference on “Migration: Projecting the Next Twenty Years and Beyond” held on 22-24 February 2021.

kriz olarak adlandırılan uluslararası göç olgusu, Türkiye'nin hem güncel hem de gelecekteki iç ve dış politikasını, ekonomisini, toplumsal düzenini, güvenliğini, uluslararası aktörlerle ilişkilerini doğrudan etkileyen en önemli konulardan birini oluşturmaktadır. Dolayısıyla, somut, kapsamlı ve sürdürülebilir bir vizyona, kalıcı çözüm önerilerine ve politikalara ihtiyaç olduğu yadsınamaz bir durumdur. Uluslararası göç konusunda Türkiye zorlu bir sınavdan geçmekte ve oluşturulan kurumsal mekanizmalar, hayata geçirilen hukuki düzenlemeler ve uygulanan politikalar ile ciddi bir yol kat ettiği görülmektedir (Erdoğan, 2020b). Buna karşın Türkiye'de göç olgusu, barındırdığı göçmen sayısı ve etkilediği alanların genişliğiyle ters orantılı bir siyasallaşma süreci yaşamaktadır. Bu tespitten hareketle, sorunlu konulara çözüm önerileri sunan, siyasi partilerinin tutumlarını ve iktidara geldiklerinde izleyecekleri politikaları yansıtan kurumsal belgeler olan seçim bildirgeleri (Daubler, 2012; Powell, 2000; Rose, 1984; Suiter & Farrell, 2011) üzerinden bir analiz anlamlı hale gelmektedir. Bu bağlamda, çalışmada uluslararası göç olgusu Türkiye açısından değerlendirilirken 2018 Genel Seçim bildirgeleri üzerinden bir analiz yapılmaktadır.

Göç olgusunu, 24 Haziran 2018 Genel Seçimlerine ilişkin bir değerlendirme kapsamında ele almaya sevk eden üç temel motivasyon vardır. Bunlardan ilkinin, 24 Haziran 2018 Genel Seçimlerinin bazı özellikleri dolayısıyla önceki seçimlerden farklılıklar göstermesi oluşturmaktadır. Bu durumun temelinde, 2017 yılında referandumla kabul edilen Anayasa değişikliğinin ve takip eden süreçteki yasal düzenlemelerin, hükümet sistemini değiştirmenin yanı sıra Türkiye'de siyasal hayatın birçok alanını etkileyen değişiklikler de içermesi yatmaktadır. Örneğin, 2709 sayılı Kanunun 77.nci maddesi kapsamında seçimler "Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri beş yılda bir aynı günde yapılır" şeklinde düzenlenmiştir (TBMM, 2017) ve 24 Haziran Genel Seçimleri bu kuralın uygulandığı ilk seçim olma niteliğini taşımaktadır. Ayrıca, Siyasi Partiler Kanunu'nun 90. Maddesinde 13 Mart 2018'de yapılan değişiklik neticesinde partilerin ittifaklar oluşturarak seçimlere gitmesi yasallaşmış, seçim barajı aynı kalmakla birlikte ittifak yapan partilerin toplam oyuna göre hesaplanması yasallaşmıştır (Tuncer, 2019, s.13). Bu yasal düzenleme temelinde, Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)'den oluşan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), İYİ Parti ve Saadet Partisi'nden oluşan Millet İttifakı olmak üzere 2018 Genel Seçimlerinde iki ittifak bloku ortaya çıkmıştır (Tuncer, 2019). Seçimlere 8 parti katılmış, 4 parti (AK Parti, CHP, Halkların Demokratik Partisi (HDP), MHP) seçim barajını geçmiş, İYİ Parti oylarının %10 luk barajın altında kalmış olmasına rağmen Millet İttifakı kapsamında olduğu için Meclis 'de temsil yetkisi kazanmıştır.

İkinci olarak, göç konusu Türkiye'de 2014 yılından itibaren aşamalı bir siyasallaşma süreci izlenmiş ve bu durumda, 2014 itibariyle Türkiye'nin dünyada en çok mülteciye sahip ülke konumuna gelmiş olması ile birlikte 2014-2016 arası dönemde Türkiye üzerinden Avrupa'ya yönelen ve *kriz* olarak adlandırılan göçmen akımı da etkili olmuştur (Erdoğan, 2020a; İçduygu, 2017). Türkiye kitlesel göç

hareketliliğinin 2011 yılından itibaren en etkilenen aktörü olmasına karşın göçün siyasallaşması aşamalı ve nispeten yavaş gerçekleşmiştir. Türkiye'nin 'Açık Kapı Politikası' kapsamında *misafir* olarak adlandırdığı Suriyelilere ev sahipliği yaptığı 2011-2014 döneminde bir yerel seçim (2014), bir Cumhurbaşkanlığı seçimi (2014) ve iki genel seçim (Haziran 2015, Kasım 2015) meydana gelmiş ancak göç konusunda 'çok belirgin bir siyasallaşma eğilimi' gözlenmemiştir. (İçduygu, 2017, s. 28). 2014 yılı itibarıyla Suriyelilere geçici koruma statüsü verilmesi, izleyen süreçte çalışma hakkı verilmesi ve Erdoğan'ın Temmuz 2016'da "Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilme olasılığını" açıklaması gibi gelişmeler iç politika (İçduygu, 2017), 2016 yılında Avrupa Birliği ile imzalanan Mutabakat (18 Mart) ise Suriyelilerin "pazarlık kozu" olarak kullanılması ile iç politikada olduğu kadar "göç diplomasisi" ile dış politika açısından da (Kaya, 2021) konunun farklı bir düzlemde ele alınmasını beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimleri, önceki seçim dönemlerinden farklı olarak, Türkiye'de göçün siyasallaşma eğiliminin arttığı döneme denk gelen bir seçim olma özelliği taşımaktadır.

Üçüncü olarak, göçün siyasallaşması uluslararası literatürde çokça tartışılan bir konu olmakla birlikte Türkiye'de yakın bir geçmişe kadar siyasal söylemlerde ve akademik çalışmalarda çok fazla ele alınan bir konu olamamıştır (İçduygu, 2017). Bu tespitten yola çıkarak, seçimleri ve seçim bildirelerini göçün siyasallaşmasının bir aracı niteliğinde tartışarak, bu alandaki literatüre katkı sağlamak hedeflenmiştir. Bu bağlamda, ilk bölümde göçün siyasallaşması ve bu süreçte seçim bildirelerinin rolü, önemi, etkisi tartışılmaktadır. İkinci bölümde çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi açıklandıktan sonra, üçüncü bölümde 24 Haziran 2018 Genel Seçimleri özelinde analiz edilen seçim bildirelerine ait bulgular değerlendirilmektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: GÖÇÜN SİYASALLAŞMASI

Türkiye, 3,6 milyondan fazlasını Suriyelilerin oluşturduğu ve toplam sayısı yaklaşık 6 milyon olan farklı statülerdeki göçmenlere ev sahipliği yapmaktadır (UNHCR, 2021). %98'inden fazlası ülkenin geneline dağılmış ve 81 ilde yaşayan (UNHCR, 2021) Suriyeliler, Türkiye'yi ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel açılardan etkileyen en önemli toplumsal olguların başında gelmektedir (İçduygu, 2017). Erdoğan (2021) tarafından yapılan araştırma, toplumun Türkiye'de yaşayan Suriyelileri Türkiye'nin en önemli sorunu olarak gördüğünü göstermektedir. Buna karşın, aynı çalışma Suriyelilerin en önemli sorun olarak görülmesine rağmen, konunun şimdiye kadar seçimlere ve seçmen tercihlerine yansıyan önemli bir etkisinin tespit edilemediğini ve Türkiye'de toplumun Suriyelilere yaklaşımının siyaset üzerinde oldukça düşük bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır (Erdoğan, 2021). Toplumda özellikle Suriyelilerden oluşan göçmenlere karşı ciddi bir rahatsızlık, artan bir endişe ve "söylemsel reddiye" olmasına karşın, bu durum eyleme dönüşmemekte ve bu sayede Türk toplumu ve Suriyeliler çatışma ortamından uzak kalabilmektedirler (Erdoğan, 2020b)

Öte yandan, Türkiye'deki Suriyeliler artık gönüllü geri dönüşten giderek uzaklaşmakta, Avrupa'ya gitmek isteyenlerin oranının da azaldığı görülmekte; Suriye'de çatışma ortamının sürekliliği, kaçılan rejimin devamlılığı ve Türkiye'de yaklaşık 10 yıldır kurdukları hayatın getirileri Türkiye'de kalıcı olmalarını güçlendiren etkenler olarak görülmektedir (Erdoğan, 2020b). Artık Türkiye'de artan bir eğilimle kalıcı oldukları düşünülen ve toplam nüfusun yaklaşık %5'ini oluşturan Suriyelilerin siyasal hayata katılma ihtimalleri, seçme, seçilme, aktif siyasetin bir aktörü olma olasılıkları ve vatandaşlık gibi konuların yakın gelecekte gündeme gelme ihtimali artmaktadır. Suriyeliler Barometresinin ortaya koyduğu veriler göstermektedir ki; Türkiye'de toplumunun büyük çoğunluğunun, Suriyelilerin tamamına yakının artık Türkiye'de sürekli ve kalıcı olduklarını düşünmekle birlikte %87'si Suriyelilere "hiçbir siyasal hak verilmemeli" demekte ve %76,5'u ise "hiçbiri vatandaşlığa alınmamalı" görüşünü desteklemektedir. (Erdoğan, 2019, s. 116). Buna karşın, aynı rapor Suriyelilerin Türkiye'de tercih ettikleri statünün çok açık bir şekilde ve çok yüksek bir düzeyde vatandaşlık talebi olduğunu ortaya koymakta ve T.C. vatandaşlığı talep eden Suriyelilerin toplam oranı 2017 verilerinde %70,2 iken bu oranın 2019'da %78,3'e yükseldiğini göstermektedir. Ayrıca, Suriye'ye hiçbir şekilde dönmeyi düşünmeyenlerin oranı 2017'de %16,7' iken 2019'da %51,8'e yükselmektedir. Bu iki veri Suriyelilerin kalıcı olma eğilimlerinin güçlendiğini göstermektedir (Erdoğan, 2020d). Öte yandan Türk toplumu artan bir oranda kalıcı olmalarından yana endişe duymakta, bu durum konunun siyasallaşmasında etken olmaktadır (ss.116-122).

Türkiye'de göçün siyasallaşmasının yavaş ve görece geç gerçekleştiğini belirten İçduygu (2017), konunun analitik bir çerçevede ve neden olan süreçler, kurumlar, yapılar ve aktörler bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bir konunun siyasallaşması için olmazsa olmaz koşulları, dikkat gerektiren ve gündemde olan toplumsal bir konunun varlığı ile eş zamanlı olarak siyasal aktörlerin o konuya karşı çatışan bakış açıları, eylemleri, etkinlikleri ve konuyu gündemde tutmaya açık niyetlerinin olması teşkil etmektedir (İçduygu, 2017, ss. 32-34).

Siyasallaşma 2 farklı süreçte gerçekleşebilir: ya sivil toplumun ve vatandaşların aracılığıyla tabandan ya da kurumların veya otoritenin baskınlığı ile tepeden. Bu süreçleri aktörlerin eylemleri mi yoksa yapısal koşullar mı etkiliyor sorusuna alınan cevap ile de dört farklı etken siyasallaşmanın belirleyeni haline dönüşür (Van der Brug vd. 2015'ten aktaran İçduygu, 2017, ss. 33-36): 1) *toplumsal gelişmeler*: tetikleyici bir gelişmenin yaşanmasıyla, yapısal koşullarla belirginleşen, aşağıdan yukarıya doğru bir süreci ifade eder ve örneklerine Batı tipi göç karşıtı siyasallaşma süreçlerinde rastlanmaktadır. 2) *toplumdaki bazı özgül grupların etkinlikleri ve eylemleri*: belirli aktörlerin çaba ve faaliyetlerinin belirli bir konuda, bir zaman diliminde ve bir mekânda ortaya çıktığı yine aşağıdan yukarıya doğru bir siyasallaşma sürecidir ve aktörlerin farklılaşan görüşleri ve bir konu ekseninde çatışmaları o konunun siyasallaşmasını sağlar. Göç ve sığınma hareketlerinin Avrupa ve Kuzey Amerika'da bu türden siyasallaşması sık görülen bir durumdur ;

3) otoritelerin girişimleri ile siyasallaşma: belirli aktörlerin (çoğunlukla iktidarı elinde bulunduran) yukarıdan aşağıya doğru belirli bir konuyu kamuoyunun gündemine taşıyan ve medya ve sivil toplum gibi farklı kanallarla gündemde tutmaya ve toplumu ikna etmeye çalışan siyasallaşma türüdür ve bunun da örneklere yine Avrupa ve Amerika Birleşik Devletlerinde rastlanmaktadır; 4) *siyasi fırsat yapıları*: tepeden aşağı yönlü ve siyasal sistemin kurumsal yapıları ve söylemleri ekseninde şekillen bu türden siyasallaşma(ma) koalisyon hükümetleri ya da belirli konularda işbirlikleri kapsamında elde edilecek çıkarlar doğrultusunda oluşur; ve taraflara ve ilgili aktörlere dışsal gerçekleşir. Göç ve sığınma konularının Avrupa’da bu türden siyasallaşması da yaygın bir durumdur.

Bahsi geçen etkenler bağlamında ele alındığında 2011-2014 dönemi göçün belirgin bir siyasallaşma eğilimi göstermediği zira Türkiye’deki Suriyelilerin bir sorun değil misafir olarak adlandırıldığı ve konuya duygusal yaklaşılan dönemdir. 2014 itibariyle Suriyelilere geçici koruma statüsünün verilmesi, takip eden süreçte gerçekleşen seçimler, Suriyeli sığınmacılara tanınan sosyo-ekonomik, eğitim ve sağlık alanlarındaki ayrıcalıklar sınırlı da *olsa toplumun tepkisini* çekmesi yoluyla, özellikle seçim dönemlerinde HDP’nin tutumu *toplumdaki bazı özgül grupların etkinlikleri ve eylemleri* şeklinde, iktidar partisinin ve Erdoğan’ın söylemleri *otoritelerin girişimleri* aracılığıyla ve özellikle 2016 AB-Türkiye Mutabakatı’nın karşıt görüşlerin çatışmasını körüklemesiyle *siyasi fırsat yapıları* türünden bir siyasallaşma süreci yaşanmıştır (İçduygu, 2017).

Takip eden süreçte, TBMM’de 26. Dönem muhalefet partilerinin (CHP, HDP, MHP) yazılı soru önermelerini ve 2015 seçim bildirgelerini ele alan çalışmasında Yolcu (2018) göç konusunun ele alınma yaklaşımının siyasi partilerin temsil ettikleri toplumsal kesimlerin muhtemel beklenti ve sorunları ve ideolojileri ile örtüştüğünü tespit etmektedir. Göç konusuna MHP milli çıkarlar ve güvenlik ekseninde bir yaklaşım sergilerken, CHP Suriyeli sığınmacıların eğitimine odaklanan bir tutum ortaya koymakta, HDP ise çoğunlukla bireysel olaylar üzerinden kimlik, aidiyet ve ötekileştirme söylemi ekseninde yaklaşmaktadır. (Yolcu, 2018). Bahsi geçen muhalefet partileri maddi sorunlar, istihdam, güvenlik, eğitim konularına yer verirken sosyal uyum konularının partilerin yaklaşımlarında yer almadığı tespit edilmektedir (Yolcu, 2018).

Siyasi partilerin göçü siyasallaştırması ya da bilinçli olarak siyasallaştırmaktan kaçınması Suriyeliler özelinde mültecileri ve sığınmacıları nasıl algıladıkları ile ilgili görülmektedir. Örneğin Suriyelileri ‘misafir’ olarak kabul eden MHP eğitim, istihdam gibi alanlarda kalıcı çözümler önermekten kaçınmakta, ülkelerine geri gönderilmelerini sağlayacak politikalar üretilmesi gerekliliğini savunmaktadır (Yolcu, 2018). Bu açıdan MHP göçü bir iç politika meselesi olarak siyasallaştırmaktan bilinçli olarak kaçınmakta, bir dış politika ve güvenlik konusu olarak görmekte, sorunun kaynağında yani Suriye’de izlenecek politika ile ortadan kalkacağına inanmakta dolayısıyla uzun vadeli politika ortaya koyma ihtiyacı duymamaktadır. Türkiye’de göç olgusuna yaklaşımın Suriye’de iç savaşın bitmesine

odaklanması ve göçün sosyolojik boyutunun göz ardı edilmesi açısından iktidar partisi ile muhalefet partilerinin yaklaşımları benzeşmekte, farklılaşan nokta nihai çözümün hükümet tarafından 'Esad'ın gitmesine' bağlanırken, muhalefetin 'Esad'la uzlaşmada' aranmasında olduğu görülmektedir (Erdoğan, 2020a).

2014-2018 Genel ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin son iki turunda parlamento kayıtları, parti programları ve cumhurbaşkanı adaylarının yaptığı basın açıklamalarından oluşan verileri analiz eden bir araştırma hem iktidar hem de muhalefet partilerinin siyasetçilerinin seçmenlerinin artan sosyal, ekonomik ve kültürel şikayetlerini yatıştırmak amacıyla ve oldukça sınırlı ve farklı şekillerde "mülteci kozunu" devreye soktuklarını göstermektedir (Yanaşmayan, vd., 2019). Dünyada en çok mülteci barındıran ülke olmasına karşın, sağ popülist siyasi aktörlerin kullandığı göçmen karşıtı söylemlerin Türkiye'de ekonomik, güvenlik ve sosyal bir tehdit olarak sunulmadığı, incelenen döneme ait göçle ilgili tartışmaların Batı Avrupalı sağ popülist 'tehdit' algısı ile iktidar partisinin ulus-ötesi bir 'ümme't kavramına dayanan Suriye yanlısı ve medeniyetçi popülizmi arasında gidip geldiği ifade edilmektedir (Yanaşmayan, vd., 2019).

"Göçün siyasallaşmasının en önemli aktörleri siyasi partilerdir" ve göçe ilişkin konuların en yoğun siyasallaşma süreçlerinden geçtiği zamanlar seçim dönemleridir zira farklılaşan ve çatışan görüşler, seçim bildirgelerine yansiyabilmekte ve bu söylemler süreç boyunca gündemde kalabilmektedir (İçduygu, 2017). Dolayısıyla çalışmanın son bölümde incelenecek olan seçim bildirgeleri Türkiye'de göçün siyasallaşma(ma)sına etkilerini gözlemlemek açısından önem kazanmaktadır.

Siyasi partilerin politikalarının ana hatlarını seçmenlere sunan seçim bildirgeleri, seçimlerin partilere sorunlu konular ile ilgili siyasi yetkiler sağladığı fikriyle yakından bağlantılıdır. (Powell, 2000; Rose, 1984). Ayrıca, hazırlık aşamalarındaki çeşitli süreçler göz önünde bulundurulduğunda seçim bildirgeleri sadece seçmene hitap etmek için kullanılmamakta, aynı zamanda parti içi koordinasyon, farklı çıkar gruplarıyla iletişim ve seçim sonrası hükümet kurma sürecinin de dahil olduğu bir araç niteliği de taşımaktadır (Daubler, 2012).

ÇALIŞMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Çalışmanın amacı, önceki bölümde kavramsal çerçevesi sunulan göçün siyasallaşması ekseninde, Türkiye'deki siyasi partilerin, 24 Haziran 2018 Genel Seçimleri için ortaya koydukları seçim bildirgelerinde (beyannamelerinde) uluslararası göç konusuna ne ölçüde ve hangi kapsamda yer verdiklerini incelemektir. Mevcut çalışmada, kavramsal tartışma düzlemini oluşturan uluslararası göç, göçün siyasallaşması, seçim bildirgeleri-göçün siyasallaşması ilişkisi konularında alan yazının taranmasına ek olarak seçim bildirgelerinin

incelenmesinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve içerik analizi bir arada kullanılmaktadır.

İçerik analizinde, ‘nerede?’, ‘ne zaman?’, ‘hangi aracıyla?’ ve ‘hangi konuda?’ olmak üzere dört temel soruya verilen cevap ile çalışmanın evreni oluşturulmaktadır (Koçak ve Arun, 2006). Bu sorular çerçevesinde, çalışmada Türkiye’de, 2018 Genel Seçimlerinde, seçim bildirgeleri aracıyla uluslararası göç konusunda bir içerik analizi yapılmaktadır. Araştırmanın örneklemini 2018 Genel Seçimlerine katılan partiler arasından Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde temsil yetkisi kazanan partiler oluşturmaktadır. Bahsi geçen beş siyasi parti alfabetik sırayla (çalışmanın ileriki bölümlerinde de bu sıralama gözetilecektir) Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Halkların Demokratik Partisi (HDP), İYİ Parti ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)’dir.

Çalışmada içerik analizi ile birlikte kullanılan doküman analizi ise yazılı, basılı, kayıtlı, elektronik gibi farklı türlerdeki ve araştırmacının müdahalesi dışında oluşturulmuş dokümanların sistematik bir şekilde değerlendirilmesinde kullanılan bir yöntemdir (Kıral 2020, Wach 2013). Günümüzde birçok dokümanın elektronik ortamda ulaşılabilir olması, yapılan analizin tekrarlanabilir olması (Merriam, 1991), veri toplamak yerine mevcut veriler arasından seçim yapmaya odaklanması, geniş bir zaman aralığında ve kapsamda yapılabilir oluşu gibi etkenler doküman analizini araştırmacı açısından etkin bir yöntem konumuna getirmektedir (Kıral 2020).

Buna karşın, diğer araştırma yöntemlerinde olduğu gibi doküman analizinin de dezavantajlı yönleri ve zorlukları bulunmaktadır. Bu zorlukları Kıral (2020), “yetersiz ayrıntı, eksiklik, düşük geri alınabilirlik, taraflılık/yanlılık, sınırlılık, seçilmişlik, ulaşılabilirlik, standart bir formatın olmayışı, ve kodlama zorluğu” olarak açıklamakta; Koçak ve Arun (2006) ise en önemli sorunun örneklem sorunu olduğunu ileri sürmektedir. Bu dezavantajlı durumların bazıları mevcut çalışma açısından da geçerlidir ve araştırma konusunun sınırlarını belirlemede de etkili olmaktadır. Örneğin veriler dokümanda ele alındığı şekliyle analiz edilebilme, değerlendirilen dokümanlar haricindeki durum, ortam, duygu ve davranışlarla ilgili bir değerlendirme yapılamamaktadır (Kıral, 2020; Yin, 1994). Dolayısıyla mevcut çalışmada bahsi geçen siyasi partilerin uluslararası göç konusuna bütünsel yaklaşımları ortaya konmamakta, konu bildirgelerde ele alındığı kapsamda ve sunduğu sınırlı imkanlar çerçevesinde bir analiz yapılmakta böylece seçim kampanyası dönemindeki diğer propaganda araçları kapsam dışında bırakılmaktadır.

Öte yandan, karşılaştırmalı analize konu olan dokümanların belirli standart bir formatı yoktur ve hazırlayan kişi, kurum ve/veya kuruluşların amaçları doğrultusunda farklılar içerir ki bu da araştırmacı açısından kodlama zorluğu yaratmaktadır. (Kıral, 2020; Yıldırım & Şimşek, 2016; Yin, 1994). Bu bağlamda, çalışmada incelenen 5 siyasi partinin seçim bildirgelerinin nihai amaçları iktidarı elde etmek olmakla birlikte bu amaç için kullanılan yaklaşımlar ve söylemler farklılık göstermektedir. Bu açıdan standart bir formatın olmayışı karşılaştırmayı zorlaştırmaktadır. Yine benzer şekilde araştırma temalarının ve kodların

belirlenmesi de zorlaşmaktadır zira her bir doküman kendine özgü bir formatta olduğu için kodlama ve kategori belirleme zorluğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, kodlama belirlenirken her bir bildirge titizlikle taranmış, farklılıkları en aza indirmek amacıyla mevcut literatürde konu ile ilişkili sıklıkla kullanılan kavramlara başvurulmuştur. Bu kodlar: göç, göçmen, Suriyeli, Suriye, mülteci/iltica, sığınma/sığınmacı ve geçici koruma olarak belirlenmiştir.

Dokümanların analiz süreçleri çeşitli kaynaklarda farklı gösterilmekle birlikte (Kıral, 2020), analiz sürecinde ortak yaklaşım verilerin dikkatlice ve tekraren incelenmesi temeline dayanmaktadır (Bowen, 2009). Mevcut çalışmada analiz süreci şu şekilde ilerlemiştir: değerlendirilen seçim bildirgelerine her bir siyasi partinin resmi internet sitesinden ulaşılmış, orijinaliği kontrol edildikten sonra karşılıklı analize imkân sağlayacak şekilde dikkatlice incelenmiş, temel analiz alanı ve kodlar belirlenmiş ve son olarak bu veriler ışığında bulgular değerlendirilmiştir.

2018 GENEL SEÇİM BİLDİRGELERİ VE ULUSLARARASI GÖÇ

Bildirgelerin Şekilsel Özellikleri

Çalışmaya konu olan beş siyasi partinin 2018 Genel Seçim bildirgelerinin şekilsel özellikleri incelendiğinde 362 sayfa ile en kapsamlı bildirgeye AK Parti'nin sahip olduğu görülürken, en kısa bildirgeye HDP sahip olmaktadır. Bu tespit sözcük sayısı açısından da geçerlidir: AK Parti bildirgesi 86.168 sözcük içerirken, HDP bildirgesi 2.054 sözcükten oluşmaktadır. CHP bildirgesi 244 sayfa ve 29.814 sözcükten, İYİ Parti Bildirgesi 138 sayfa ve 27.478 sözcükten, MHP Bildirgesi ise 133 sayfa ve 20.917 sözcükten oluşmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1: 2018 Seçim Bildirgelerinin Şekilsel Özelliklerinin Karşılaştırılması

	AK PARTİ	CHP	HDP	İYİ Parti	MHP
Bildirge İsmi ve Motto	“Güçlü Meclis, Güçlü Hükümet, Güçlü Türkiye” “Yaparsa Yine AK Parti Yapar”	“Millet için Geliyoruz!”	“Senle Değişir”	“Milletimizle Sözleşme” “Toplumda Birlik, Ekonomide Güven, Yönetimde Liyakat”	“Cumhur İttifakı Millet Aklı” “Milli Diriliş Kutlu Yükseliş”
Sayfa Sayısı	362	244	92	138	133
Sözcük Sayısı	86.168	29.814	2.054	27.478	20.917
Göç’e İlişkin Kodların Toplam sayısı	121	35	32	31	19
Bildirgede Göç Kodları Oranı	%0,14	%0,11	%1,55	%0,11	%0,09

Çalışmanın önceki bölümlerinde ifade edildiği üzere, analizde kullanılan kodlar: göç, göçmen, Suriyeli, Suriye, mülteci/iltica, sığınma/sığınmacı ve geçici koruma olarak belirlenmiştir. Tablo 2’de görüleceği üzere, kodların bildirgelerdeki sayısına bakıldığında AK Parti göç kodlarına (121) en çok yer veren bildirge olurken, en az yer veren bildirge MHP (19) olmaktadır. CHP göç kodlarını 35, HDP 32, İYİ Parti 31 kere kullanmaktadır. Bildirgelerin toplam sözcük sayıları göz önünde bulundurularak değerlendirildiğinde, göç kodlarına oransal olarak en çok yer veren bildirge HDP’ye (%1,55) aittir (Tablo 1). MHP ise hem göç kodlarına sayıca en az yer veren (19) hem de kodların oransal olarak en düşük seviyede (%0,09) rastlandığı bildirgeye sahiptir.

Tablo 2: 2018 Seçim Bildirgelerinde Göç Kodları Karşılaştırması

	AK PARTİ	CHP	HDP	İYİ Parti	MHP
Göç	49	11	6	10	5
Göçmen	7	1	6	-	-
Suriyeli	21	7	-	5	-
Suriye	16	11	2	10	9

Mülteci/iltica	7	-	14	3	-
Sığınma/sığınmacı	14	3	3	-	5
Geçici koruma	7	2	1	3	-
Toplam	121	35	32	31	19

Adalet ve Kalkınma Partisi 24 Haziran 2018 Genel Seçim Bildirgesi

Göç kodlarına sayıca en çok yer veren bildirgeye sahip olan AK Parti aynı zamanda konuyu ayrı bir “göç” başlığında inceleyen tek parti olma özelliğini de taşımaktadır. Bildirgede göç başlığı “İnsan ve Toplum” ana bölümünde yer almaktadır. AK Parti göç olgusuna “temel olarak insanı açıdan” baktığını vurgulanırken “dünyada örnek gösterilen bir yaklaşım sergileyerek, insan onuruna yakışır bir biçimde tüm mazlumlara kucak açıyoruz” denmekte ve temel hedeflerinin “Temel hak ve hürriyetler çerçevesinde, geçici koruma süreçlerinin sonucunda göçmenlerin önemli bir bölümün sağ salim olarak ülkelerine dönmesini sağlamak” olduğu vurgulanmaktadır (AK Parti, 2018, s.134). Bahsi geçen bildirgede göç konusu “neler yaptık” (s.134-136) ve “neler yapacağız” (s.137-138) olmak üzere iki ayrı alt başlıkta ele alınmaktadır.

AK Parti Bildirgesinin “Neler Yaptık” bölümünde, Türkiye’nin “coğrafi ve ekonomik özellikleri ile göç akımlarından etkilenmeye devam ettiği” vurgulanmakta ve bunun sebebi “mazlumlara karşı vicdani sorumlulukla hareket eden duruşumuz nedeniyle, ülkemiz göçmenlerin son durak ya da geçiş güzergahı olarak gördüğü bir ülkedir” şeklinde ifade edilmektedir (s.134).

“Ülkemiz Suriye’de başlayan iç savaşla birlikte, zorla yerinden edilmiş büyük bir göçmen akınına maruz kalmıştır” vurgusu ile birlikte, “yakın tarihte görülen en büyük göç dalgası olarak nitelenen bu süreçte Türkiye, ‘Açık Kapı’ politikası uygulayarak insani yardım refleksini göstermiş ve dünyada en fazla sığınmacı kabul eden ülke konumunda olmuştur” tespiti yapılmaktadır. AK Parti İktidar dönemlerinde çalışma ve ikamet izin ve ikamet sayıları karşılaştırılmaktadır: “Göç yoluyla ülkemize gelenlere yönelik verilen çalışma izni sayısı, 2005 yılındaki 22 bin seviyesinden 2016 yılında 74 bine çıkmıştır. 2017 yılı itibarıyla yaklaşık 600 bin kişiye ikamet izni verilmiştir” denmektedir (s.134). Çalışma izni ve ikamet iznine ait ‘Turkuaz Kart Sistemi’, ‘e-ikamet uygulaması’ gibi uygulamaların hayata geçirildiği bildirilmekte, bu uygulamaların amacı “yüksek nitelikli insan gücünün ülkemize kazandırılması” olarak ifade edilmektedir (s.136). Bu uygulamalar ait rakamsal veriler, “yeni bir çalışma izni uygulaması olan Turkuaz Kart Sistemini 2017 yılında hayata geçirdik. İkamet izni başvurularının daha hızlı yapılabilmesi için internet üzerinden başvurulmasına olanak sağlayan “e-ikamet” uygulamasına geçtik. e-İkamet uygulaması ile 2016 yılında 461 bin, 2017 yılında ise 593 bin olmak üzere toplam 1 milyon 50 bin yabancıya ikamet izni verdik” şeklinde açıklanmaktadır (s.136).

Türkiye’de “Geçici Barınma Merkezlerinde bulunan toplam Suriyeli sığınmacı sayısı 277 bin 710 iken, diğer ülkelerdeki barınma merkezlerinde toplam 230 bin 315 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır” ifadesi ile Geçici Barınma Merkezleri kapsamında diğer ülkelerle bir kıyaslamaya yapılmaktadır (s.134-135). “2017 yılı sonu itibarıyla toplamda yaklaşık 3,6 milyon Suriyeli geçici koruma statüsü kapsamında kayıt altına alındığı”, ve bu “sığınmacıların yüzde 7’sine, 10 ilimizdeki toplam 9 çadırkent ve 11 konteyner kentten oluşan geçici barınma merkezlerimizde hizmet sunulduğu” bilgisi verilmektedir (s.135). Temel hedef olarak adlandırılan geri dönüşler için “devam etmekte olan Suriye savaşı müddetince bir taraftan insani vazifemizi yerine getirirken, diğer taraftan önemli bir kısmının güvenli bir biçimde ülkelerine geri dönüşü yönünde ciddi adımlar attık” (s.135) denmekte ve bu adımların neler olduğu ‘Neler Yapacağız’ bölümünde açıklanmaktadır

AK Parti Bildirgesinde, göç konusunun ekonomik boyutu “Suriyeli kardeşlerimiz için toplam 31 milyar dolar harcadık.” şeklinde ifade edilmekte ve Türkiye-AB Ortak Eylem Planı vurgulanarak bu çerçevede “2016-2021 dönemleri için toplam 6 milyar Avro tutarında mali yardım kararı alınmıştır” bilgisi paylaşılmaktadır (135). Geçici koruma kapsamı altına alınan “Suriyeli sığınmacıların ekonomik ve sosyal anlamda bağımlılıklarını azaltmak, üçüncü kişilere ihtiyaç olmadan yaşamlarına devam edebilmelerini sağlamak için çalışma izni hakkı tanındığı”, “koruma alanını geliştirmek adına “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”nun çıkarıldığı”, “kitlesele akın durumlarında sağlanacak ‘Geçici Koruma’ sistemi, bu kanun ile yasal dayanak kazandığı” ifade edilmektedir (135). Sunulan hizmetlerin kurumsal çerçevesi “Sığınmacı kardeşlerimize, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve AFAD başta olmak üzere bakanlıklarımızın ilgili birimleri ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla, geçici koruma statüsü kapsamında hizmetler sunuyoruz” şeklinde ifade edilmektedir (s.135).

“Sığınmacı kardeşlerimizin eğitim imkanlarından faydalanmasını sağlıyoruz” ifadesi ile birlikte AK Parti Bildirgesinde eğitim alanında bazı veriler paylaşılmaktadır: “Milli Eğitim Bakanlığımız bünyesindeki okullarımızda 384 bin, geçici eğitim merkezlerimizde 227 bin olmak üzere toplam 612 bin Suriyeli sığınmacı öğrencimize eğitim hizmeti vermekteyiz. Geçici eğitim merkezlerimizde, eğitim hizmetlerine destek vermeleri için 18 bin 691 gönüllü Suriyeli eğiticiyi, formasyon eğitimine tabi tutarak sertifikalandırdık. Yetişkin sığınmacı kardeşlerimizin yetenek ve becerilerini geliştirmek için yaygın eğitim kursları açarak; 87 bin 168 kişiye mesleki eğitim, 216 bin 60 kişiye ise genel eğitim kursu verdik. Türkçe öğretimini yaygın eğitim kapsamına alarak, Türkçe kursları açtık. Bu kurslarda 2015-2017 yıllarında 171 bin Suriyeliye dil eğitimi verdik. Kardeşlerimiz içinde daha dezavantajlı durumda bulunan kadınlar ve çocuklar için şiddetin ve istismarın önlenmesi, resmi nikâh, kadın ve çocuk hakları konularında eğitim programları düzenledik. Suriyeli çocuklarımızın ve gençlerimizin, zihinsel ve bedensel geli- şimlerini desteklemek için geçici barınma merkezlerimizde 116 bin

met- rekare spor alanı ve 51 bin metrekare oyun parkı yaptık. 1.000'in üzerinde çok amaçlı çadır, dinlenme ve internet salonu kurduk." (s.135-136).

Sağlık hizmetlerinin genel sağlık sigortası kapsamında verilmesini sağlayan düzenlemeler ve sunulan hizmetlerle ilgili rakamsal veriler "Sığınmacı kardeşlerimizi genel sağlık sigortası kapsamına aldık. Tüm devlet hastanelerinde ve sığınmacılar için oluşturduğumuz geçici sağlık merkezlerinde ücretsiz tedavi hizmeti veriyoruz. Bu kapsamda; 35 milyonun üzerinde poliklinik hizmeti verdik, 1 milyon 214 bin ameli- yat gerçekleştirdik, 1 milyon 460 bin sığınmacıyı ise yatılı olarak tedavi ettik. Hastanelerimizde 311 bin 572 doğum gerçekleşmiştir" şeklinde ifade edilmektedir (s.136).

Yine sağlık alanında acil durum ve psikososyal destek birimleri oluşturulduğu vurgulanmakta "Sağlık Bakanlığımız bünyesinde, aile ve kadın sağlığı gibi konularda danışmanlık yapmak ve acil durumlarda hızlı müdahale sağlamak amacıyla; 7 gün 24 saat 6 dilde hizmet veren uluslararası hasta destek hattı 444 47 28 kurduk. Suriyeli kardeşlerimizin yaşadığı acıların, travmaların ve savaşın izlerini silmek için psikososyal destek hizmetleri verdik" ifadelirne yer verilmektedir (s.136). Ayrıca, Kızılay Kart, Alo 157 çağrı hattı gibi uygulamaların devreye sokulduğu belirtilerek "Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardım Programı kapsamında, Türk Kızılay'ı aracılığı ile sığınmacı kardeşlerimizin insani ve temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için aylık 120 TL yardım içeren Kızılay Kart uygulamasını başlattık. Ülkemizdeki sığınmacıların ihtiyaç duydukları her an onların yanında olabilmek için İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde 7 gün 24 saat 6 dilde ücretsiz hizmet veren Alo 157 çağrı hattını kurduk" şeklinde ifade edilmektedir (s.136).

AK Parti bildirgesinin "Neler Yapacağız" bölümünde, öncelikle göç politikaları alanında "kurumsal kapasiteyi artırma" yönünde vaatlerde bulunulmakta, bu durum şöyle ifade edilmektedir: "2023 Hedefleri kapsamında; göç yönetimine ilişkin tüm iş ve işlemleri, insan odaklı olarak gerçekleştirerek, göçün etkilerinin olumlu yönde artırılmasına yönelik politikalar geliştireceğiz. Göç yönetiminde merkezi ve yerel düzeyde kurumsal yapılar, insan kaynakları ve teknolojik imkânları güçlendirecek, uzmanlaşmaya dayalı personel rejiminde devamlılık sağlayacağız. Göç ve uluslararası koruma alanında hukuki ve kurumsal düzenleme eksikliklerini tamamlayacağız." (s.136).

Ayrıca, "Düzenli Göç Strateji Belgesi", "İnsan Ticaretiyle Mücadele Eylem Planı" gibi belgelerin hazırlanacağı ve Yabancılar İletişim Merkezi, Jandarma Genel Komutanlığı gibi kurumların yetki ve sorumluluklarına ek Milli Gönüllü Geri Dönüş Mekanizması gibi yeni kurumsal mekanizmaların devreye sokulacağı yönünde somut vaatler ortaya konmaktadır: "Hazırlayacağımız Düzenli Göç Strateji Belgesi ile vize, ikamet izni, iskân gibi işlemleri belirleyeceğiz. İnsan Ticaretiyle Mücadele Eylem Planını hazırlayarak insan ticaretiyle mücadelenin yol haritasını ortaya koyacağız. Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER 157); insan ticareti mağdurlarının tespitine ve göçmen kaçakçılığı mağduru yabancıların denizde kurtarılma

operasyonlarına yönelik ihbar ve yardım hattı olarak da hizmetlerine etkin bir şekilde devam edecek ve hizmetin yaygınlaştırılması sağlanacaktır. Jandarma Genel Komutanlığı sorumluluk alanında Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti ile Mücadele faaliyetlerinin daha etkin yürütülebilmesi amacıyla, 2023 yılına kadar düzensiz göç olaylarının yoğun olarak yaşandığı 19 İl ve 18 İlçede göçmen kaçak ve insan ticareti ile mücadele ile ilgili gerekli birimleri kuracağız. Ülkemizde iskânı sağlanan Ahıska Türklerine ilişkin süreçlerin hızlandırılmasının yanı sıra iskânlı göçe dair işlemleri daha sistematik bir yapıya kavuşturacağız. Uluslararası korumadan faydalananlar için sağlık, barınma ve eğitim sorunlarının giderilmesi için uyum politikaları ve uygulamalarını planlayarak, gönüllü geri dönüşler için özel programlar hazırlayacağız. Sınır dışı etme işlemlerinde etkinliğin artırılması ve sınır dışı kapsamında olan yabancılar için Milli Gönüllü Geri Dönüş Mekanizmasının kurulmasını sağlayacağız” (s.137.)

Ayrıca, Geri Gönderme Merkezleri, Göç Danışma Merkezleri, mobil göç danışma merkezleri, Göçnet kurumsal yazılımı gibi kurumlar ve sistemlerin kurulması, güçlendirilmesi ve artırılması yönünde somut vaatler içermektedir: “Göç alanında güvenilir bir veri sistemi oluşturacağız. Geçici koruma kapsamındaki 3,5 milyonu aşkın Suriyelinin verilerinin güncellenmesi çalışmalarına devam edeceğiz. Ülkemizde uluslararası koruma arayanların başvuruları da kapasitesi sürekli artırılan Karar Merkezlerimizce titiz bir şekilde incelenerek sonuçlandırılacaktır. 16 İlde 12.276 kişi kapasiteli 18 Geri Gönderme Merkezimiz bulunmakta, 7 İlde 4.050 kişi kapasiteli 8 adet Geri Gönderme Merkezi inşaatımız sürmektedir. 7 ilde ise 3.150 kişi kapasiteli 7 adet Geri Gönderme Merkezinin inşaat çalışmaları devam etmektedir. Tüm inşaatlar tamamlandığında toplam kapasitemiz 19.476’ya ulaşacaktır. 15 ilimizde göç danışma merkezleri oluşturmaya başladık, 5’ini tamamladık. Aynı zamanda mobil göç danışma merkezleriyle de hizmet vermeye başlayacağız. GöçNet kurumsal yazılımına; IRIS, parmak izi ve düzensiz göç ortak veri tabanı uygulamalarını da ekleyerek daha etkin bir şekilde hizmet sunmasına devam edeceğiz. (Göç olgusunu yöneterek ülkemizi dünyanın her yerinden parlak zihinlerin cazibe merkezi haline getirmek ve tersine beyin göçünü sağlamak da temel bir hedefimizdir. Yabancı öğrencilerin ülkemizde düzenli kalışlarının kolaylaştırılması için, ikamet izni başvurularının üniversiteler tarafından alınması uygulamasını yaygınlaştıracaktır.” (s.137-138).

AK Parti Bildirgesi’nde göç olgusu “İnsan ve Toplum” bölümünün “göç” başlığının yanı sıra, “Dış Politika ve Milli Güvenlik” bölümünde “İnsani ve Vicdani Dış Politika: Dış Yardımlar ve Mülteciler” alt başlığında da ele alınmaktadır. Bu bölümde de “Neler Yaptık” ve “Neler Yapacağız” şeklinde ortaya konulan konular kalkınma, mali yardımlar ve destekler gibi hususların yanı sıra Türkiye’nin uluslararası barış ve istikrara katkısı ekseninde de ele alınmaktadır. Türkiye’deki Suriyelilere ait ‘göç’ bölümünde açıklanan verilerden bazılarının tekrar ifade edildiği bu bölümde farklı olarak uluslararası topluma yönelik eleştirilerde bulunmaktadır: “Esasen tüm uluslararası camianın sorumluluk üstlenmesi gereken mülteciler konusunda ülkemiz, ekonomisi gelişmiş ülkelerden ve uluslararası

kurumlardan beklenen desteği görememiştir. Yardıma muhtaç insanlara yönelik asırlardır süregelen tarihi ve vicdanı sorumluluğumuzu ve insani yaklaşımımızı devam ettirerek, Suriyeli kardeşlerimizin yanında olmaya devam ediyoruz.” (s.301-302)

Bildirge, uluslararası toplumun gerekli desteği göstermediği vurgulanarak yük ve sorumluluk paylaşımının gerekliliğine dikkat çekilmekte, Suriyeliler haricinde Irak’tan Türkiye’ye sığınan Yezidiler de alınmaktadır. “Ülkemize sığınan Suriyelilere uluslararası hukuka uygun olarak geçici koruma sağlıyor, eğitim, sağlık, iş piyasasına erişim dahil temel hizmetlerden yararlandırıyoruz. Uluslararası alanda Suriyeli mülteciler konusunu gündemde tutmayı sürdürüyoruz. Uluslararası toplumun da yük ve sorumluluk paylaşımı çerçevesinde üzerine düşeni yapması gerektiğini vurguluyoruz. Ayrıca, DEAŞ’ın saldırıları sonucunda Irak’tan ülkemize sığınan 40 bini Yezidi olmak üzere, 200 bin Iraklı’ya da temel yardımlar ve sağlık hizmetleri verdik. Göç ve uluslararası koruma alanında hukuki ve kurumsal düzenlemelerimizi tamamladık. Güvenilir bir veri sistemi oluşturduk. Göç alanında kapasite geliştirme çalışmalarımızı sürdüreceğiz” (s.302).

Bildirgenin “Neler Yapacağız” alt başlığında ise önceliklerden bahsedildikten sonra bir yandan Göç Uyum politikalarının güçlendirilmesi hedeflenirken bir yandan Gönüllü Geri Dönüş mekanizmalarının güçlendirilme vaadinde bulunmaktadır: “Göç alanında insan odaklı politikamızı bugüne kadar yaptığımız şekilde sürdüreceğiz. Uluslararası yükümlülüklerimiz ve ulusal mevzuatımız çerçevesinde insan onuruna yakışan şekilde koruma sağladığımız kişilerin refahının artırılması ve sosyal uyumunun geliştirilmesi amaçlarıyla gerekli koşulları sağlamaya devam edeceğiz. Göç Uyum politikalarımızın güçlendirilmesine yönelik çalışmaların son aşamasına geldik. Uyum Strateji belgemiz çerçevesinde politikalarımızı hayata geçireceğiz. Özellikle yasadışı yollardan ülkemize gelenlerin gönüllü ve güvenli şekilde ülkelerine dönmelerine yönelik çaba ve çalışmalarımıza devam edeceğiz. Gönüllü geri dönüş mekanizmalarını güçlendireceğiz.” (s.307-308)

Cumhuriyet Halk Partisi 24 Haziran 2018 Genel Seçim Bildirgesi

CHP bildirgesi göç kodlarını kullanma sıklığı (35) açısından AK Parti’nin ardından ikinci sırada gelmekte, bildirgenin geneline oranlandığında (%0,11) bu sıralama değişmektedir. CHP Bildirgesi göç konusuna birçok farklı alt başlıkta ve farklı kapsamda yer vermekte, genel sorun tespiti yapılarak, somut önerilere ve vaatlere yer verilmediği görülmektedir. İktidar partisi eleştirisi kapsamında göç olgusu “Tek adam düzeni, baskılar ve liyakatsizlik yüzünden akademisyenleri, yetişmiş ve başarılı profesyonelleri ülkemizden göç ettiriyor. Ülkemizi bilim ve teknolojide geri bırakıyor. Türkiye, nitelikli göç veren; niteliksiz sığınmacı kabul eden bir ülke konumuna geriliyor” tespitinde bulunmaktadır (CHP, 2018, s.16-17).

Göç konusunu ‘Dış Politika’ başlığında ele alırken: “Arap Baharı’na fırsatçı ve yayılmacı bir biçimde yaklaşan saray diplomasisi, takip ettiği maceracı politikalar yüzünden Türkiye’nin büyük bir Suriyeli sığınmacı göçüyle karşılaşmasına neden

olmuştur. Suriyeli sığınmacı krizi sadece yarattığı insani dramlar nedeniyle değil, ülkemize yüklediği ekonomik maliyetlerden dolayı da ciddi bir sorun haline gelmiştir” ifadelerini kullanmaktadır (s.27). Avrupa ile ilişkiler kapsamında, bildirmede “Avrupa ile ilişkilerde ülkemize göç etmiş olan Suriyelilerin insan haklarını hiçe sayan bir anlayışla koz olarak kullanılmasına son vereceğiz” (s. 121) yönünde bir yaklaşım ortaya konmaktadır.

Kısa vadeli hedefler bölümünde “nüfusu hala artmakta olan ve son yıllarda yoğun bir şekilde göç alan ülkemiz açısından, istihdam yaratan hızlı büyüme en öncelikli konudur” (s.53) denmekte, göç konusu İş güvencesi kapsamında “Ucuz iş gücü olarak görülen yabancı ve göçmen işçilerin kayıt dışı çalıştırılmasına karşı mücadele edeceğiz” şeklinde ele almaktadır (s.171).

“Suriye’de Savaşın Sona Erdirilmesi” başlığında, Suriye politikası şu şekilde ifade edilmektedir: “Dost Suriye halkının esenliğini ve Suriye’nin toprak bütünlüğünü sağlamaya dönük bütün uluslararası barış girişimlerini ve BM Suriye Özel Temsilcisi’nin çalışmalarını destekleyeceğiz. Suriye’de istikrarın sağlanmasından ve devlet dışı aktörlerin silahsızlandırılmasından sonra Suriye halkının kendi iradesiyle karar verebileceği bir siyasi çözümü destekleyeceğiz. Suriye’de teröre karşı kesin bir tavır alacağız. Terör örgütlerinin ülkemiz için yarattığı güvenlik tehditlerini ortadan kaldırarak topraklarımızda yuvalanan terör unsurlarını temizleyeceğiz” (s.126).

Yine aynı başlıkta, geçici koruma altındaki Suriyeliler ile ilgili: “Suriye’de barışçı çözüm sonrasında ülkemizde geçici koruma altındaki Suriyeliler arasında dileyenlerin mağdur edilmeden, aşamalı olarak, güvenli bir biçimde ülkelerine geri dönüşünü sağlayacağız” ifadelerine yer verilmektedir (s.126).

Halkların Demokratik Partisi 24 Haziran 2018 Genel Seçim Bildirgesi

HDP’nin, 24 Haziran seçimleri kapsamında, seçim materyalleri olarak adlandırdığı: “parlamento seçim bildirgesi”, “cumhurbaşkanlığı seçim bildirgesi”, “kadın seçim bildirgesi” ve “ekonomi bildirgesi” olmak üzere 4 farklı seçim bildirgesi bulunmaktadır. Mevcut analizde, bütünlüğü sağlamak ve karşılaştırma yapabilmek adına bu bildirelerden parlamento bildirgesi özelinde bir inceleme yapılmaktadır. HDP Parlamento Bildirgesi göç olgusunu “zorla yerinden edilenler ve zorunlu göç” (s.19) ve “sığınmacılar ve mültecilere eşit ve özgür yaşam” (s.20-21) olmak üzere iki farklı kapsamda ele almaktadır. Mevcut çalışmanın amacı ve sınırları dolayısıyla bunlardan ikincisine odaklanılmakta, bildirmedeki uluslararası göç kapsamında sığınmacı ve mültecilere yönelik değerlendirmeler analiz edilmektedir. HDP göç kodlarına sayıca olmasa da (32) bildirme geneline oranlandığında en fazla yer veren (%1,55) parti konumundadır.

HDP bildirmesinde göç olgusu “Türkiye’de farklı statülerde 4,3 milyon göçmen yaşıyor. AKP, mültecileri misafir olarak tanımlamaktadır. Ulusal/uluslararası sorumluluklarını yerine getirmemekte ve mültecilerin haklarını inkâr etmektedir. Geçici Koruma Rejimi uluslararası normlara uygun değildir. AKP’nin mülteci politikaları neticesinde, Türkiye’de mültecilere yönelik nefret

söylemi yükselmekte ve linç girişimleri gerçekleşmektedir. AKP'nin AB ile mültecilerin yaşamı üzerinden yaptığı pazarlıklar ise dünya tarihinin kara sayfalarında çoktan yerini almıştır”.

Mültecilere eşit yurttaşlık hukuku kapsamında, özgür ve eşit bir toplum inşa edeceğiz. Mülteci ve sığınmacılarla ilişkileri yardım kampanyası üzerinden değil, hak konsepti üzerinden kuracağız” şeklinde ifade edilmektedir (HDP 2018, s.20-21).

HDP bildirgesi çalışmada analiz edilen bildireler arasında, uluslararası normlar ve Türkiye'deki yasal düzenlemelerin uyumluluğu/uyumsuzluğu ve uluslararası hukuk kapsamında bir değişiklik içeren somut vaatte bulunan tek bildiredir. Bu kapsamda, “Mülteci kamplarını ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar için her zaman denetime açık tutacağız. Mültecilere yönelik ırkçı, milliyetçi saldırılar ve nefret söylemi ile ilgili yasal düzenlemeleri yapacağız” ifadelerine, “1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki çekinceleri kaldıracağız ve mülteci statüsünün Avrupa dışından gelenler için göç ve iltica kapsamına dâhil edilmesini sağlayacak düzenlemeleri gerçekleştireceğiz.” vaadini eklemektedir (s.21)

HDP Bildirgesi, mültecilerin sendikal örgütlenme hakkı, mülteci kadınlara vurgusu, anadilde eğitim gibi konulara da yer vermektedir: “Mültecilerin can güvenliğini sağlayacağız. Göçmen işçilerin yaşadığı barınma, sağlık, kayıt dışılık, eşitsizlik, iş güvencesi, sendikal örgütlenme hakkı ile ilgili sorunlarını çözeceğiz. Mülteci kadınların iş ve sosyal hayatta karşılaştıkları bütün zulümleri ivedi bir şekilde çözeceğiz. Mülteci çocuklarının eğitim haklarını anadilinde almaları için gereken tüm hazırlıkları yapacağız.” (s.21).

İYİ Parti 24 Haziran 2018 Genel Seçim Bildirgesi

İyi Parti Bildirgesi göç kodlarına sayıca 31 kere yer vermekte, oran olarak bildirmede göç olgusu %0,11 lik bir yer teşkil etmektedir. İyi Parti bildirgesinin göç yaklaşımı “her insan, doğduğu topraklarda mutludur” ifadesi ile “iç güvenlik” alt başlığında yer bulmakta ve konu Suriye ile ilişkiler kapsamında değerlendirilmektedir:

“Yeni Bir Suriye Politikası Uygulayacağız. Suriyeli Misafirlerimizin Ülkelerine Geri Dönmelerini Sağlayacağız. 2019 yılı Ramazan'ında Suriyeli Kardeşlerimizin Misafiri Olarak Suriye'de birlikte iftar yapacağız. Göç ve mülteci sorununa ilişkin Uluslararası iş birliği ve ortak mücadele kapsamında başta kaynak ülkelerde güvenli alanların oluşumunu sağlayacağız, bu ülkelerden göçü ve mülteci akınını önlemeye yönelik politikalar geliştireceğiz, geri kabul anlaşmalarına üçüncü ülkeleri de katarak göçe neden olan veya kolaylaştıran ülkelerin maliyete katlanmalarını sağlayacağız. Geçmiş hükümetin Suriye konusunda yanlış politikaları sonucunda ülkemize sığınan ve misafirimiz olan Suriyeli mültecilerin Suriye'de iç savaşın bitirilmesi konusunda yürüteceğimiz diplomasi ve gayretlerle ülkelerine dönmelerine yardımcı olacağız.” (İYİ Parti, 2018, s.48).

Bildirgenin yine İç Güvenlik alt başlığında yer verilen “Suriye Politikamız” bölümünde şu ifadelere yer verilmektedir: “Suriye konusunun, Türkiye’de iç politika malzemesi yapılmasına müsaade etmeyeceğiz. Suriye’nin toprak bütünlüğünü ve Suriye resmi devlet yönetimini tanıyacağız. Herhangi bir gücün gölgesinde değil, Türkiye olarak doğrudan barışçıl müzakereleri başlatacağız. Afrin operasyonunda temizlenmiş bölgelerde Suriye Devleti ile mutabakat halinde, uluslararası toplumun destekleriyle teşekküllü kamplar kurulmasını sağlayacağız”.

Göçün ekonomik boyutuna yönelik somut yaklaşım “Bu kampların maliyetini Türkiye bütçesinden değil, BM ve ilgili uluslararası kuruluşların ödeneklerden karşılayacağız” şeklinde ifade edilmektedir (s.49).

Bildirgede geçici koruma statüsü, bu kapsamdaki Suriyelilerin ülkelerine dönmelerinin sağlanması ve yeni geçici koruma ve iltica taleplerinin kabul edilmemesi vaatleri ekseninde ifade edilmektedir: “Ülkemizdeki geçici koruma altındaki Suriyelileri ülkemizde kontrol altına alacağız. Herkes kendi vatanında mutludur ilkesinden hareketle, Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin vatanlarına dönmesi için Suriye Devleti ile işbirliği yapacağız. Türkiye vatandaşı olmayan ve kayıt dışı faaliyet gösteren her kimse carî faaliyette bulunmasını engelleneceğiz. Türkiye’de doğan çocukların anne ve babalarına vatandaşlık değil geçici ikamet vereceğiz. Yeni geçici koruma ve iltica taleplerini kabul etmeyeceğiz” (s.49).

Milliyetçi Hareket Partisi 24 Haziran 2018 Genel Seçim Bildirgesi

MHP bildirgesi göç kodlarına hem sayıca (19), hem oran olarak (%0,09), hem de en dar kapsamda yer veren parti bildirgesine sahiptir. Sorun tespiti yapılmakta, somut çözüm önerileri ve vaatler sınırlı olarak sunulmaktadır. MHP Bildirgesinde, mevcut analizinde kullanılan kodlardan göçmen, Suriyeli, mülteci/iltica, geçici koruma kodlarına hiç yer verilmediği görülmektedir.

MHP’nin göç olgusunu bildirgede ortaya konan 24 politika alanından biri olan “Güvenlik ve Savunma” politikasının “Asayişin tesisi” alt başlığında yer verdiği görülmektedir. Konu şu şekilde ifade edilmektedir: “Göç nedeniyle oluşan sağlıksız yapı ve kentleşmeden kaynaklanan güvenlik sorunları ortadan kaldırılmalıdır. Türkiye; önemli sayıda sığınmacının ülkemizde bulunmasının oluşturduğu yüksek ekonomik maliyet yanında, kentlerde oluşan hırsızlık, soygun, isyan, dilencilik, salgın hastalıklardaki yayılma, uyuşturucu kullanımı, fuhuş, çocuk yaşta evlilik, yasa dışı işçilik, gibi önemli sosyal problemlerle de karşı karşıyadır. Bu durum bir yandan başta kadın ve çocuklar olmak üzere sığınmacıların sağlıksız şartlarda yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmaları sonucunu doğururken, diğer yandan Türk halkının ekonomik, sosyal ve psikolojik hayatını olumsuz etkileyen bir hale gelmiştir. Hem sığınmacıların yaşadığı sıkıntıların azaltılması, hem de toplumsal tahribata yol açan bu yapının süratle onarılmasına dönük politikalar uygulamaya konulmalıdır.” (MHP, 2018, s.109).

Ayrıca, MHP bildirgesinin “27. Yasama Dönemindeki Başlıca Taahhütlerimiz” bölümünde “Sığınmacıların vatanlarına dönmeleri” nihai hedefinde göç olgusuna “Ülkemize yönelik toplu göçlerin kaynağında çözülmesi ve ülkemize kabul edilenlerin geldikleri ülkeye sınır olan alanlarda ikametlerinin sağlanması, sığınmacıların yurt içine dağılımlarının kayıt altında ve belirlenen yerlere yapılması, yeme, içme, barınma ve giyinmelerinin sağlıklı şartlarda temin edilmesi, sığınmacılardan süratle vatanlarına kavuşturulmaları yönündeki politikalarımız aynen devam ettirilecektir” ifadeleri ile yer verilmektedir (s.123).

SONUÇ

Suriye’deki iç savaşın etkisiyle 2011 yılından itibaren Türkiye’ye yönelen kitlesel göç hareketliliğinde önceleri ‘Açık Kapı politikası’ kapsamında Suriyeliler *misafir* olarak karşılanmış, konunun insani boyutuna odaklanılarak, kontrol edilmesi ve politika üretilmesi gereken bir olgu olarak görülmemiştir. İlerleyen süreçte sayıları hızla artarak, günümüzde 4 milyona yakını Suriyelilerin oluşturduğu toplam sayıları yaklaşık 6 milyon olan farklı statüde ve farklı kaynaktan gelen göçmenler, uluslararası göç olgusunun ekonomik, siyasi, kültürel, toplumsal boyutlarıyla yönetilmesi gereken siyasi bir süreç olarak görülmesine ve aşamalı olarak göçün siyasallaşmasına yol açmıştır. Bu bağlamda mevcut çalışma, göçün siyasallaşmasını kavramsal çerçeve olarak belirleyerek, 2018 Genel Seçim Bildirgelerine göç olgusunun hangi kapsamda ve ne ölçüde yansıdığını sorgulamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bahsi geçen yıla ait seçim bildirgelerinin analizinin tercih edilmesinde, 1. Anayasa değişikliği (2017) ve sonrasında meydana gelen hukuki düzenlemeler kapsamında 2018 genel seçimlerinin öncekilerden farklılaşan hukuki ve siyasi nitelikleri; 2. Geçici Koruma Kanunu (2014), göç krizi olarak adlandırılan Türkiye üzerinden Avrupa’ya yaşanan düzensiz göç akını (2014-2016), Türkiye- AB Mutabakatı (2016) gibi gelişmeler neticesinde göçün aşamalı olarak iç ve dış politikada siyasallaşması; ve 3. Türkiye’de uluslararası göç literatüründe göçün siyasallaşması, ve bu sürecin bir parçası olarak siyasi partilerin ve seçim bildirgelerinin rolü konusunun çok az değerlendirilmiş olması çalışmanın üç temel motivasyonu olarak ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın kavramsal tartışması bölümünde ele alınan göçün siyasallaşması ile ilgili tespitlerin çalışmanın seçim bildirgelerinin analizi bölümündeki bulgularla örtüştüğü görülmektedir. Aynı şekilde, göç-siyasi partiler ilişkileri üzerinden yapılan önceki çalışmalarla (Erdoğan 2021; İçduygu, 2017; Yanaşmayan, vd., 2019; Yolcu, 2018) mevcut çalışmanın tespitlerinin uyumlu olduğu görülmektedir.

AK Parti Bildirgesinin göç konusunda “neler yaptık” bölümü bu çalışmada ele alınan kavramsal çerçeve ile örtüşmekte, göçün aşamalı olarak siyasallaştığı dönemi ve buna katkı sağlayan gelişmeleri, hukuki düzenlemeleri, kurumsal mekanizmaları içermektedir. Aynı başlığın neler yapacağız bölümü ise, bildirgenin 2018 yılına ait olduğu dikkate alındığında, göçün Türkiye’de siyasallaşmasının temel aktörünün AK Parti olmaya devam ettiğini teyit etmekte, içinde

bulduğumuz dönemde ve gelecekte artan bir ivme izleyeceğinin sinyallerini vermektedir. Bu açıdan göçün siyasallaşma süreci *otoritelerin girişimleri* etkisinde gerçekleşmektedir.

AK Parti bildirgesi bir yandan göçmenlere karşı yaklaşımını “mazlumlara karşı vicdani sorumluluk”, insani yardım refleksi gibi soyut kavramlarla ifade ederken diğer yandan, genel sağlık sigortası, eğitim imkanları, ekonomik ve sosyal destekler, Geçici Koruma statüsü, çalışma izni, ikamet izni gibi hukuki düzenlemeler, insani, temel ve yaşamsal ihtiyaçlar ve bunlara aracılık eden kurumsal mekanizmalar açısından değerlendirmekte, dolayısıyla göç olgusu en geniş kapsamda yer veren bildirge olarak karşımıza çıkmaktadır.

İncelenen seçim bildirgeleri özelinde ele alındığında, MHP göçü en az siyasallaştırma (ya da en bilinçli siyasallaştırmama) eğiliminde olan parti konumunda görülmektedir. En çok ve en geniş kapsamda siyasallaştıran partiler ise AK Parti ve HDP olarak gözlenmektedir. Türkiye'nin kitlesel göç akınına ilk maruz kaldığı yıldan itibaren iktidar partisi olması ve mevcut göç politikalarına yön veren temel aktör olması açısından AK Parti'nin göçün siyasallaşmasına katkısı yadsınamaz bir durumdur. HDP ise CHP ve MHP'ye göre konuyu daha geniş kapsamlı ve Suriyeliler odaklı ele almakta, hukuksal somut adımlar ve somut vaatlerde bulunmaktadır. İyi Parti, geçici koruma rejimi, Suriyelilere vatandaşlık verilmeyeceği ve yeni geçici koruma taleplerinin kabul edilmeyeceğini açıkça ifade ederek çözümden uzak ama somut bir yaklaşım ortaya koymaktadır.

2017 Anayasa değişikliği temelinde seçim dönemlerinde ittifakların önünün açılmış olması ve 2018 genel seçimlerine ittifak blokları şeklinde girilmiş olması, seçim bildirgelerindeki siyasi söylemlere -göç konusu özelinde bakıldığında- büyük bir etki yaratmamaktadır. Zira, İttifak içinde yer alan partilerin göç yaklaşımlarının seçim bildirgelerine yansımaları benzerlik göstermemektedir ve hatta tezatlar içermektedir. Örneğin AK Parti en kapsamlı ele alan bildirgeye sahipken ittifak ortağı olan MHP'nin göç konusuna en az yer veren bildirgeye sahip olduğu görülmektedir. Benzer bir durum CHP ve İyi Parti bildirgelerinde de gözlenmektedir. İki partinin bildirgelerinde göçe ayırdıkları yer oransal olarak örtüşmekle birlikte konuyu ele alma şekilleri, kapsamı, iktidar olduklarında hayata geçirecekleri vaatler konusunda ve temel yaklaşımlarda ayrıştıkları görülmektedir.

AK Parti bildirgesi dışındaki bildirgelerde Türkiye'deki göçmenler olarak sadece Suriyeliler ele alınmakta, sadece AK Parti bildirgesinde Suriyeliler haricinde Ahıska Türklerine (iskanlı göç kapsamında) ve Irak'tan gelen Yezidilere de yer vermektedir. Suriyeli olmayan göçmenlere ve mültecilere iktidar ve muhalefet partilerinin seçim bildirgelerinde neredeyse hiç yer verilmemektedir. Bu tespit, önceki bir çalışmanın (IGAM, 2019) Suriyeli olmayan göçmenlerin medyada kendine yer bulamadığı, gazete ve televizyonlarda neredeyse “görünmez” olduğu sonucu ile örtüşmektedir: Suriyeli olmayan göçmenler seçim bildirgelerinde de neredeyse “görünmez”.

Türkiye'deki Suriyeliler ile ilgili nihai hedefin ülkelerine dönmelerini sağlamak olduğu AK Parti, İyi Parti, MHP bildirelerinde açıkça ifade edilmektedir. Göç olgusuna ve sayıları toplam nüfusun %5ine ulaşan Suriyelilere yönelik Türkiye'de uygulanacak somut politika ve kalıcı çözüm önerileri getirilememesi (özellikle CHP ve MHP tarafından) ve sosyal uyum politikalarının göz ardı edilmesi göçmenlerin Türkiye'ye kitlesel akınlarının başladığı 2011'in üzerinden yıllar geçmiş olmasına ve göçmen sayısının her gün artmasına karşın konuya halen geçici bir mesele gözüyle yaklaşıldığını teyit eder niteliktedir. Buna karşın, çalışmanın önceki bölümlerinde ifade edildiği gibi Türkiye'deki Suriyeliler giderek artan bir oranda kalma eğilimindedirler ve halen geri dönmeleri üzerinden kurgulanan politikaların yakın gelecekte toplumsal ve siyasi düzlemde gerginliği artırıcı etkileri daha belirginleşecektir.

Sonuç olarak, seçim bildireleri siyasi partilerin kurumsal manifestoları olarak göçün siyasallaşmasına hizmet eden araçlardandır ve 2018 seçim bildireleri üzerinden değerlendirildiğinde göç konusu özellikle bazı aktörler nezdinde (başta AK Parti ve HDP olmak üzere), ve mevcut siyasi yapı çerçevesinde değerlendirildiğinde, bu durumun somut adımlar, hukuki düzenlemelerle desteklendiğini ve toplumun özellikle bazı kesimleri açısından çatışmalı bir konuya evrildiğini, dolayısıyla Türkiye'de göçün artan bir siyasallaşma eğilimi gösterdiğini ifade etmek mümkündür. Yine de, yapılan analiz seçim bildireleri ile sınırlı tutulduğu için siyaset ve siyasa alanındaki etkiler analiz edilen materyallerin sunduğu imkanlar kapsamında değerlendirilebilmektedir. Bu bağlamda, 2018 Genel Seçimlerini takip eden süreçteki özellikle Suriye politikası kapsamında ve sınırdaşı operasyonlar aracılığıyla, gelen şehit haberlerine toplumdan yükselen tepkiler, Türk toplumunun Suriyelilere karşı giderek tahammülsüzleşen tutumu, AB ile ilişkiler ve 'açık kapı' politikasından 'açık sınır' politikasına giden süreç gibi etkenler Türkiye'nin sığınmacılar konusunu 'araştırırdığı' ve toplumsal karşılık bularak siyasallaştırdığı gelişmeler olmuştur (Erdoğan, 2020a, 2020b). Bu açıdan yaşanan siyasallaşma süreci, en baskın şekilde *toplumsal gelişmeler ve otoritelerin girişimleri* yoluyla gerçekleşmekle birlikte *siyasi fırsat yapıları ve toplumdaki bazı özgül grupların etkinlikleri ve eylemleri* de artan bir ivmeyle etkili olmaktadır. Bu siyasallaşma sürecinin etkisiyle, Erdoğan (2020a, 2020b), yakın gelecekte Avrupa tipi göçmen karşıtı ve yabancı düşmanı partilerin kurulma ihtimalini ve hatta merkez partilerin bu çizgiye kayabileceğini öngörmektedir. Sonraki çalışmalara da ışık tutması açısından bu tespit anlamlı görülmektedir.

KAYNAKÇA

AK Parti Seçim Beyannamesi. (2018). Retrieved January 15, 2021, from <https://www.akparti.org.tr/media/271931/secim-beyannamesi-2018.pdf>

Bowen, G. A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40. <https://doi.org/10.3316/qrj0902027>

CHP Seçim Bildirgesi. (2018). Retrieved January 16, 2021, from <http://secim2018.chp.org.tr/files/CHP-SecimBildirgesi-2018-icerik.pdf?v=3>

Däubler, T. (2012). The Preparation and Use of Election Manifestos: Learning from the Irish Case. *Irish Political Studies*, 27(1), 51–70. <https://doi.org/10.1080/07907184.2012.636183>

Dolezal, M., Ennsner-Jedenastik, L., Müller, W. C., Praprotnik, K., & Winkler, A. K. (2016). Beyond salience and position taking: How political parties communicate through their manifestos. *Party Politics*, 24(3), 240–252. <https://doi.org/10.1177/1354068816678893>

Erdoğan, M. M. (2020a). Açık Kapı Politikasından Açık Sınır Politikasına Türkiye’deki Suriyeliler. Retrieved January 12, 2021, from <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/03/09/acik-kapi-politikasindan-acik-sinir-politikasina-turkiyedeki-suriyeliler-murat-erdogan/>

Erdoğan, M. M. (2020b). Onuncu Yılında Türkiye’deki Suriyeliler. *Panorama*. Retrieved from <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/04/29/onuncu-yilinda-turkiyedeki-suriyeliler/>

Erdoğan, M. M. (2020c). “Securitization from Society” and Social Acceptance: Political Party-Based Approaches in Turkey to Syrian Refugees. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 17(68), 73–92. <https://doi.org/10.33458/uidergisi.883022>

Erdoğan, M. M. (2020d). *Suriyeliler Barometresi 2019. Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. Retrieved from <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/09/SB2019-TR-04092020.pdf>

HDP Seçim Bildirgesi. (2018). Retrieved January 16, 2021, from <https://www.hdp.org.tr/tr/24-haziran-secimleri-materyalleri/11967/>

İçduygu, A. (2017). Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar: “Siyasallaşan” bir sürecin analizi. *Toplum ve Bilim*, 140, 27–42. Retrieved from https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/60757449/toplumbilim_140-final20191001-8293

İçduygu, A., Erder, S., & Gençkaya, Ö. F. (2009). *Türkiye nin Uluslararası Göç Politikaları 1923–2023 Ulus devlet Oluşumundan Ulus ötesi Dönüşümlere*.

Retrieved from https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2017/01/Türkiyenin-Uluslararası-Göç-Politikaları-1923-2023_-.pdf

İçduygu, A., Ustubici, A., Aral, I., & Ayar, B. (2017). Legitimising settlement of refugees: unpacking humanitarianism from a comparative perspective. *Geografie*, 122(4), 449–475. <https://doi.org/10.37040/geografie2017122040449>

IGAM. (2019). *Medya 18 Aylık İzleme Raporu: Ulusal ve Yerel Medyada Mülteci ve Göç Haberleri*. Retrieved from <https://medya.igamder.org/TR/media/ulusal-ve-yerel-medyada-multeci-ve-goc-haberleri-raporu>

Institute of Development Studies, & Wach, E. (2018, October 29). Learning about Qualitative Document Analysis. Retrieved January 15, 2021, from <https://www.ids.ac.uk/publications/learning-about-qualitative-document-analysis/>

International Organization for Migration. (2020). *World Migration Report 2020*. Retrieved from https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf

İyi Parti Seçim Bildirgesi. (2018). Retrieved January 16, 2021, from https://iyiparti.org.tr/assets/pdf/secim_beyani.pdf

Kaya, A. (2020). Migration as a Leverage Tool in International Relations: Turkey as a Case Study. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 17(68), 21–39. <https://doi.org/10.33458/uidergisi.856870>

Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 170–189. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1156348>

Koçak, A., & Arun, Ö. (2013). İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu. *Selçuk İletişim*, 4(3), 21–28. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/177956>

Merriam, S. B. (1991). *Case Study Research in Education: A Qualitative Approach (The Jossey-Bass Social & Behavioral Science Series)* (1st ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

MHP Seçim Beyannamesi. (2018). Retrieved January 12, 2021, from https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/vaatler_bolumu_web.pdf

Perruchoud, R., & Redpath-Cross, J. (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü* (2. ed., Vol. 31). Retrieved from https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf

Powell, G. B. (2000). *Elections as Instruments of Democracy*. New Haven, CT: Yale University Press.

Rose, R. (1984). *Do Parties Make a Difference?* London, UK: Macmillan.

Suiter, J., & Farrell, D. M. (2011). The Parties' Manifestos. In M. Gallagher & M. Marsh (Eds.), *How Ireland Voted 2011* (p.). London, UK: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9780230354005_2

Tuncer, E. (2019, January). *24 Haziran 2018 Seçimleri: Cumhurbaşkanlığı Seçimi, Milletvekili Genel Seçimi*. TESAV. Retrieved from <http://www.tesav.org.tr/wp-content/uploads/2019/02/2018-SEÇİM-SUNUŞU-31-OCAK-2019.pdf>

UNHCR Türkiye İstatistikleri. (2021). Retrieved January 16, 2021, from <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>

Yanaşmayan, Z., Üstübcü, A., & Kaşlı, Z. (2019). Under the Shadow of Civilizationist Populist Discourses: Political Debates on Refugees in Turkey. *New Diversities*, 21(2), 37–51. Retrieved from <https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/Yanasmayan-et-al-2019.pdf>

Yin, R. K. (1994). *Case study research: Design and methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara, Türkiye: Seçkin.

Yolcu, T. (2018). Türkiye'deki Muhalefet Partilerinin Göç Sorununa Yaklaşımlarına Yönelik İçerik Analizi. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(14), 678–695. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/gusbd/issue/39212/435054>